

Folkehelseoversikt 2020 – oversikt over helsetilstand og risikofaktorer

Ti helse råd fra folk til folk

1. Vær deg selv
2. Godta ufullkommenhet
3. Skap gode, nære fellesskap
4. Finn likevekt mellom arbeid, hvile og lek
5. Bruk naturen som helsekilde
6. Vær raus i møte med den andre
7. Vis måtehold både med nytelser og plikter
8. Se lyst på livet
9. Tro og håp er helsekilder
10. Spis sunt og gå eller løp tur, men med måte

Helse på norsk: *God helse slik folk ser det*. Per Fugelli og Benedicte Ingstad. 2014.

Innhold

1. Bakgrunn og lovgrunnlag	3
2. Kilder, statistikk og øvrige referanser	3
3. Folkehelseinstituttet sin folkehelseprofil for Averøy 2020	3
3.1 Befolkningssammensetning	4
3.2 Oppvekst- og levekårsforhold	7
3.3 Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø	8
3.4 Skader og ulykker	10
3.5 Helserelatert atferd	10
3.6 Helsetilstand	11

1. Bakgrunn og lovgrunnlag

Kommunene skal etter Folkehelseloven § 5 ha en skriftlig samlet oversikt over helsetilstanden i befolkningen og de positive og negative faktorer som kan virke inn på denne. Plikten til å ha denne oversikten er videre forankret i smittevernloven, forskrift om miljørettet helsevern og forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Folkehelseforskriften (forskrift om oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer) trådte i kraft 1. juli 2012.

Oversikten skal baseres på:

- Opplysninger som statlige helsemyndigheter og fylkeskommunen gjør tilgjengelig.
- Kunnskap fra de kommunale helse- og omsorgstjenestene
- Kunnskap om faktorer og utviklingstrekk i miljø og lokalsamfunn som kan ha innvirkning på befolkningens helse.

I henhold til folkehelseforskriften skal oversikten gi opplysninger om, og vurderinger av:

1. Befolknings sammensetning
2. Oppvekst- og levekårsforhold
3. Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø
4. Skader og ulykker
5. Helserelatert atferd
6. Helsetilstand

Oversikten skal identifisere folkehelseutfordringene i kommunen og vurdere konsekvenser og årsaksforhold. Kommunen skal være spesielt oppmerksom på trekk ved utviklingen som kan skape eller opprettholde sosiale eller helsemessige problemer og forskjeller.

Oversikten skal danne grunnlag for både det løpende og det langsiktige systematiske folkehelsearbeidet. Den skal inngå som grunnlag for arbeidet med kommunens planstrategi og skal ta utgangspunkt i oversikten ved fastsettelse av overordnede mål og strategier for folkehelsearbeidet.

2. Kilder, statistikk og øvrige referanser

Statistikk, tabeller og informasjon er hentet fra/basert på:

- Folkehelseinstituttets statistiksider: Folkehelseprofilen 2020
- SSB – statistikkbanken og Fylkeskommunen sin kommunestatistikk
- IPLOS

Statistikk og helseoversikter kan ha stor nytteverdi i folkehelsearbeidet, men det er også knyttet utfordringer til hvordan man tolker og bruker dette. Folkehelseinstituttets statistiksider gir grundig informasjon om hvordan data er innhentet og definisjoner av de ulike indikatorene.

3. Folkehelseinstituttet sin folkehelseprofil for Averøy 2020

Sosialt bærekraftige lokalsamfunn er temaet for folkehelseprofilen for 2020. FN har satt 17 mål for bærekraftig utvikling innen 2030, og av disse må vi for å få en bærekraftig utvikling arbeide med klima og miljø, økonomi og sosiale forhold.

FNs 17 mål for bærekraftig utvikling innen 2030

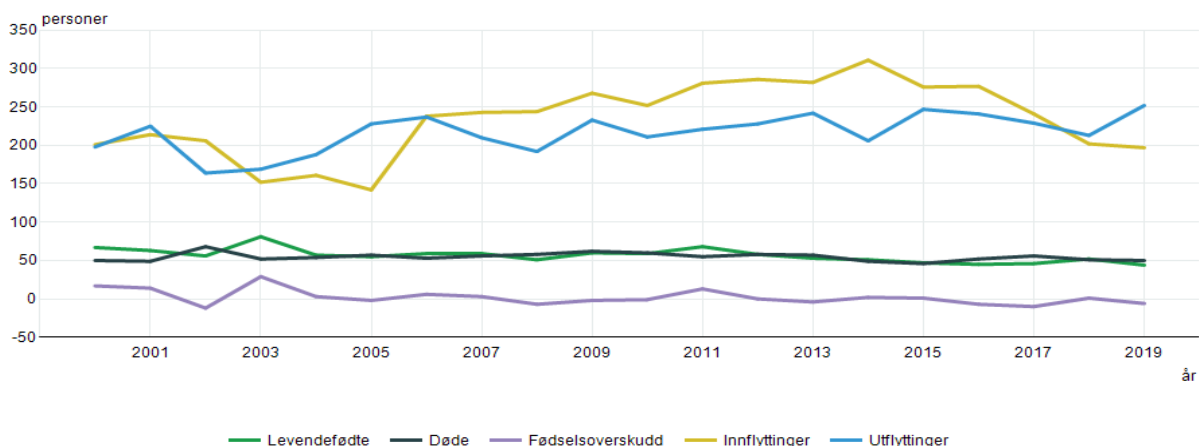
Et sosialt bærekraftig samfunn handler om samfunn preget av tillit, trygghet, tilhørighet og tilgang til goder som arbeid, utdanning og gode nærmiljø. Helse er ikke bare et resultat av individuelle forhold og levevaner, men påvirkes av levekår og strukturelle forhold som inntekt, arbeid, oppvekst, utdanning, bo- og nærmiljø. Dette tar kommunen med i sitt planarbeid, spesielt i kommuneplanens samfunnsdel.

I henhold til folkehelseforskriften skal folkehelseoversikten gi opplysninger om, og vurderinger av:

3.1 Befolknings sammensetning

Befolkningsutvikling blir sett på som en viktig indikator for regional og lokal utvikling. Ønsket om befolkningsvekst har sammenheng med flere forhold: Kommunens inntektsgrunnlag, tilgang på arbeidskraft og lokalsamfunnets bærekraft på lang sikt. Utvikling i antall innbyggere har betydning for kommunens planer når det gjelder omfang og kvalitet på de ulike tjenestene som skal leveres i framtiden.

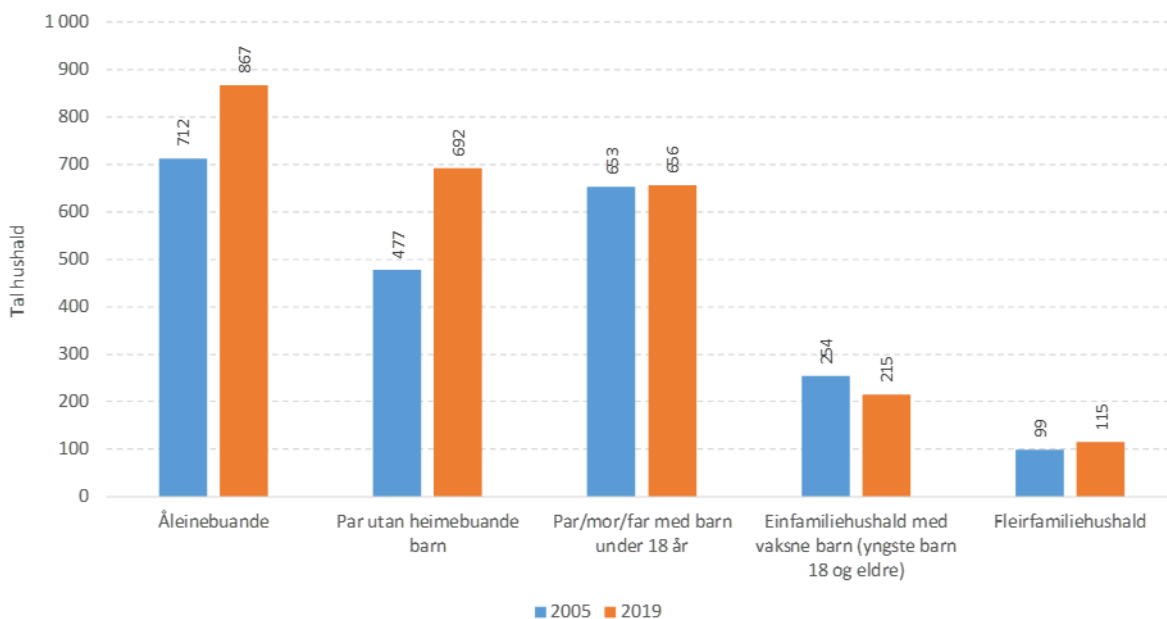
06913: Befolkning og endringer, etter statistikkvariabel og år. Averøy.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Innflyttinger er i hovedsak arbeidsinnvandring, og hovedparten av disse er arbeidsinnvandrere fra Litauen, Tyskland og Polen. Fra 2014 har det blitt færre som flytter til Averøy og fra 2018 er det flere som flytter ut enn de som flytter inn.

Hushald etter type

Majoriteten bor i enebolig, og bosetting er spredt rundt øya. Det har vært folketallsnedgang i 15 av 24 grunnkretser (endring fra 2015 til 2020). I 4 grunnkretser har det vært økning fra 1 til 10. Størst økning i grunnkretsene Ødegård (Bruhagen området) med 110, Kjønøy med 43 og Sveggen med 39 personer. (Fylkeskommunens kommunestatsittk 2020)

Folkehelsebarometeret viser at andelen i gruppen 45 år og eldre er andelen som bor alene lavere enn i landet som helhet. Andelen over 80 år ligger 0,2 % høyere enn i landet men 0,6

% under Møre og Romsdal. Aleneboende antas å være en potensielt utsatt gruppe, både økonomisk, helsemessig og sosialt.

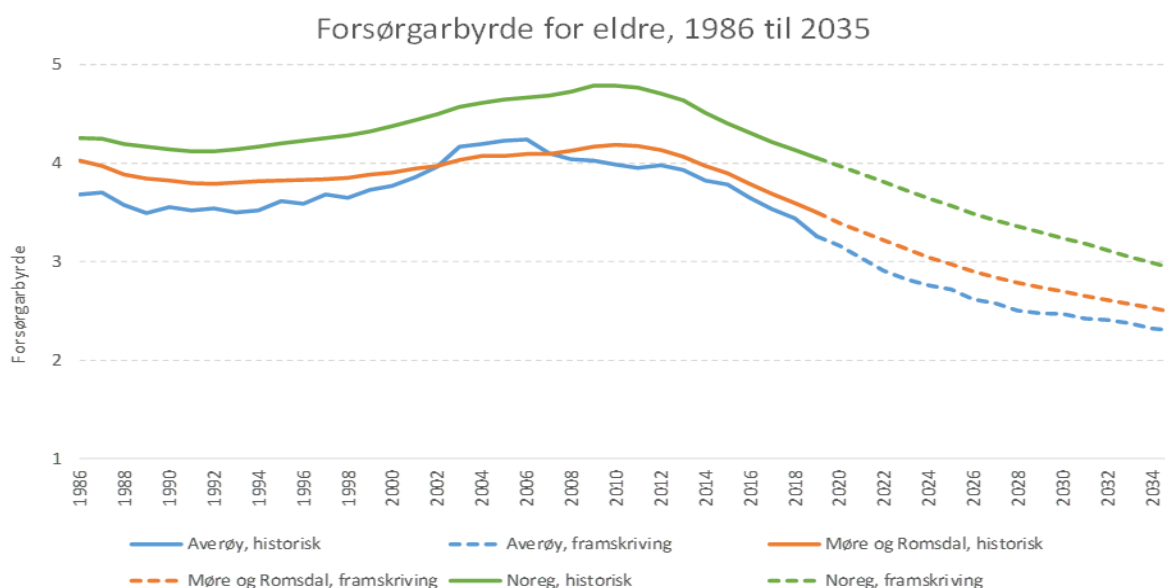
SSB prognose befolknings framskrivning for årene 2020-2040 etter hovedalternativet/middelalternativ.

Averøy kommune	Hovedalternativet (MMMM)					
	2020	2024	2028	2032	2036	2040
0 år	52	54	59	63	64	65
1-5 år	271	285	300	324	339	346
6-12 år	523	460	423	449	479	505
13-15 år	216	229	215	188	199	215
16-19 år	314	304	320	283	261	276
20-44 år	1643	1709	1792	1832	1838	1830
45-66 år	1775	1714	1662	1701	1703	1733
67-79 år	801	900	947	935	957	952
80-89 år	215	279	377	446	509	543
90 år eller eldre	64	61	56	85	106	141

Framskrivningen viser at det i 2032 i aldersgruppen 0 til 15 år bli 38 færre enn i 2020. I aldersgruppen over 80 år vil det til gjengjeld bli 252 flere.

Prognosen viser at det blir færre i arbeid som skal forsørge flere utenfor arbeidslivet. Færre som er i jobb gir mindre inntekter til kommunen, og mindre tilgjengelig arbeidskraft samtidig som antall eldre øker kraftig. I 2020 er 4,7 % av innbyggerne over 80 år, men i 2040 er dette anslått til 10,4 %.

Når det gjelder mottakere av pleie og omsorgstjenester i Averøy så viser IPLOS-data for 2019 at 246 av de som mottar tjenester er under 67 år mens 298 er over 67 år. Flest mottakere er det i aldersgruppen 18-49 år. Omtrent halvparten av mottakerne har fra middels til stort bistandsbehov.

Forholdet mellom aldersgruppen 20-66 år (yrkesaktive) og antall 67 år og eldre, SSB framskrivingsalternativ MMMM

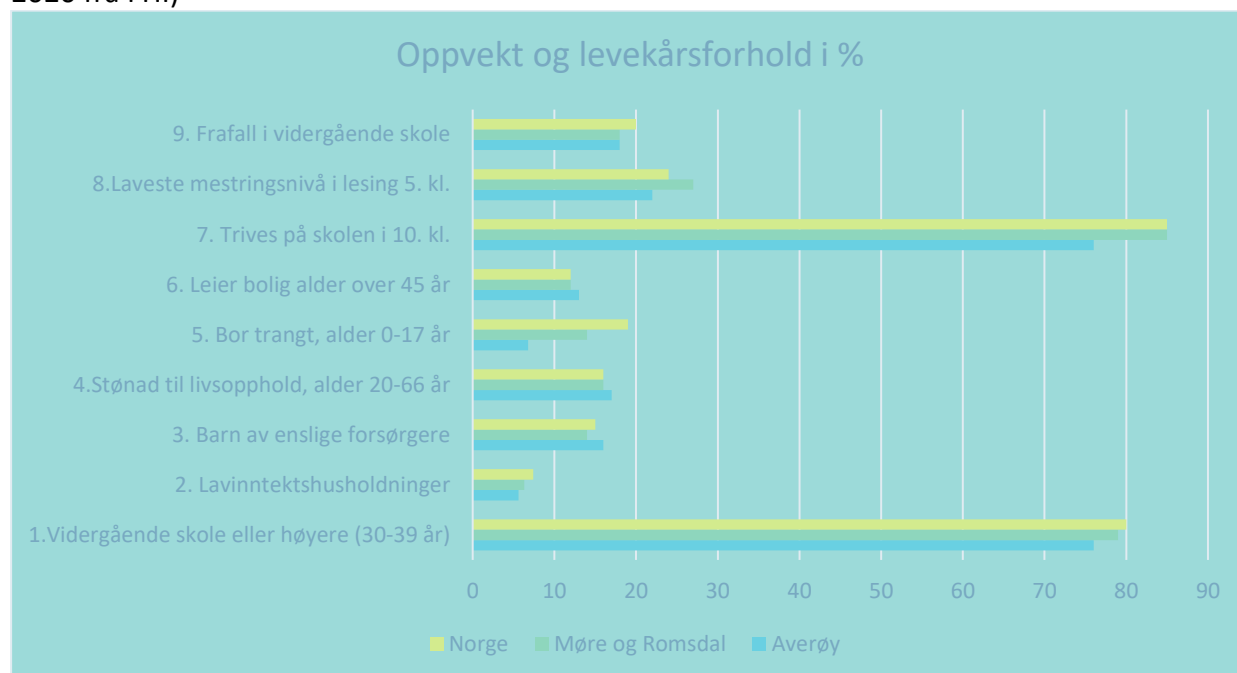

Vurdering:

Befolkningsframskrivingen viser at innbyggerne i Averøy vil få et høyere aldersgjennomsnitt i årene framover. Det blir et større mannsoverskudd og fødselsunderskudd. Det blir færre yrkesaktive til både å jobbe i eldreomsorgen – og til å finansiere den i årene framover. Andelen eldre over 80 år i Averøy er estimert til å bli høyere enn i landet som helhet. I kommunens omsorgsplan, som det nå jobbes med, må en se på tiltak for å møte denne utviklingen.

3.2 Oppvekst- og levekårsforhold

Folkehelseprofilen viser følgende prosentandel av befolkningen: (kilde folkehelseprofilen 2020 fra FHI)

Averøy ligger på punktene 1, 3, 4, 6 og 7 dårligere enn for landet som helhet. Det er på punktet trives på skolen i 10. klasse hvor Averøy skiller seg mest ut fra landet forøvrig. Resultatet i tabellen viser til ungdataundersøkelsen fra 2018 hvor 76 % sa de trivdes på skolen i 10. klasse. Resultat fra siste ungdataundersøkelse i 2020 Averøy viser at 85 % av guttene og 82 % av jentene trives på skolen i 10. klasse.

På punktene 2 og 5 er Averøy bedre enn landet som helhet, og på punkt 8 og 9 er Averøy ikke spesielt forskjellig fra landet som helhet.

Inntekt og økonomi er grunnleggende påvirkningsfaktorer for helse. Det er en utfordring at næringslivsstrukturen i kommunen og regionen er mer attraktiv/tilpasset menn. For hele regionen vil det i årene framover være viktig å skape nye arbeidsplasser, og at man i omstillingsprosesser skaper et næringsliv som appellerer til begge kjønn.

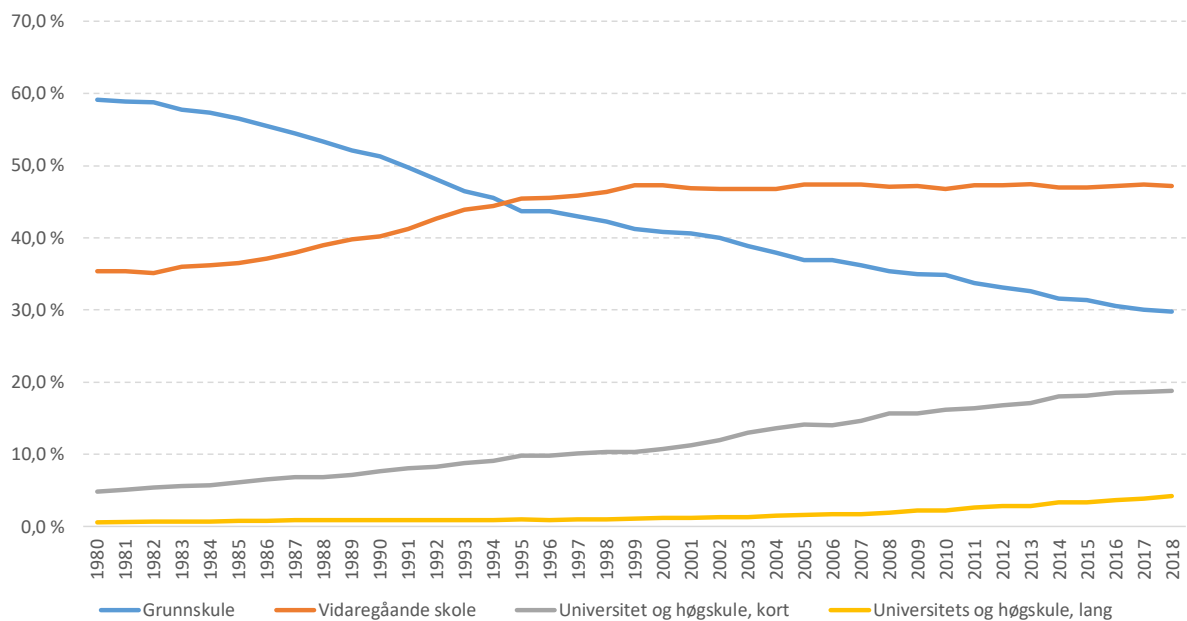
I Averøy er det et kjønnsdelt arbeidsmarked der flest menn arbeider innen jordbruk, skogbruk og fiske og sekundærnæringen, mens det er motsatt i undervisning, helse- og

omsorgstjenester og personlig tjenesteyting. Det er også inntekstulikhet der menn i det private næringslivet har høy inntekt mens kvinner jobber deltid i omsorgsyrene.

Utdanningsnivået i befolkninga*

For Averøy gjennomførte 88,5 % av 2013 kullet som tok studieforberedende utdanning. Tallene for Møre og Romsdal lå på 90,9 og for landet 87,5%. For de som gikk yrkesfaglig utdanningsprogram fullførte 70,4 %, mens tall for Møre og Romsdal og landet var 63,0 og 61,6 %

Vurdering:

Det er veldokumenterte sammenhenger mellom utdanningsnivå, materielle levekår og helse. Personer som ikke har fullført videregående utdanning antas å være vel så utsatt for levekårs- og helseproblemer som de som har valgt å ikke ta mer utdanning etter fullført ungdomsskole.

Aktuelle tiltak i kommunen er å satse på barnehager som bidrar til å styrke språk og sosiale ferdigheter. Videre er det viktig at skolen satser på god språkopplæring for alle, og med spesielle tiltak for elever som har lesevansker og andre læringsvansker. Også tiltak som styrker det sosiale miljøet på skolen kan forebygge frafall. Foreldrenes tilstedeværelse, grensesetting og oppfølging av egne barn er viktige påvirkningsfaktorer for oppveksten. Bedre foreldrekompetanse er et satsingsområde.

3.3 Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø

Både når det gjelder drikkevannsforsyning og luftkvalitet (fint svevestøv) ligger Averøy bedre enn resten av landet.

Svarene i forhold til sosialt miljø bygger på svar på ungdomsundersøkelsen i 2018, og viser at ungdommen i Averøy er mindre fornøyd med lokalmiljøet og kollektivtilbudet, mens når det gjelder trygghet i nærmiljøet, med i fritidsorganisasjon og ensomhet skiller ikke kommunen seg ut fra landet som helhet. På at det er trygt i nærmiljøet svarer i 2020 91 % av guttene og 86 % av jentene dette, mens tall fra 2018 var 88 % i snitt for begge kjønn.

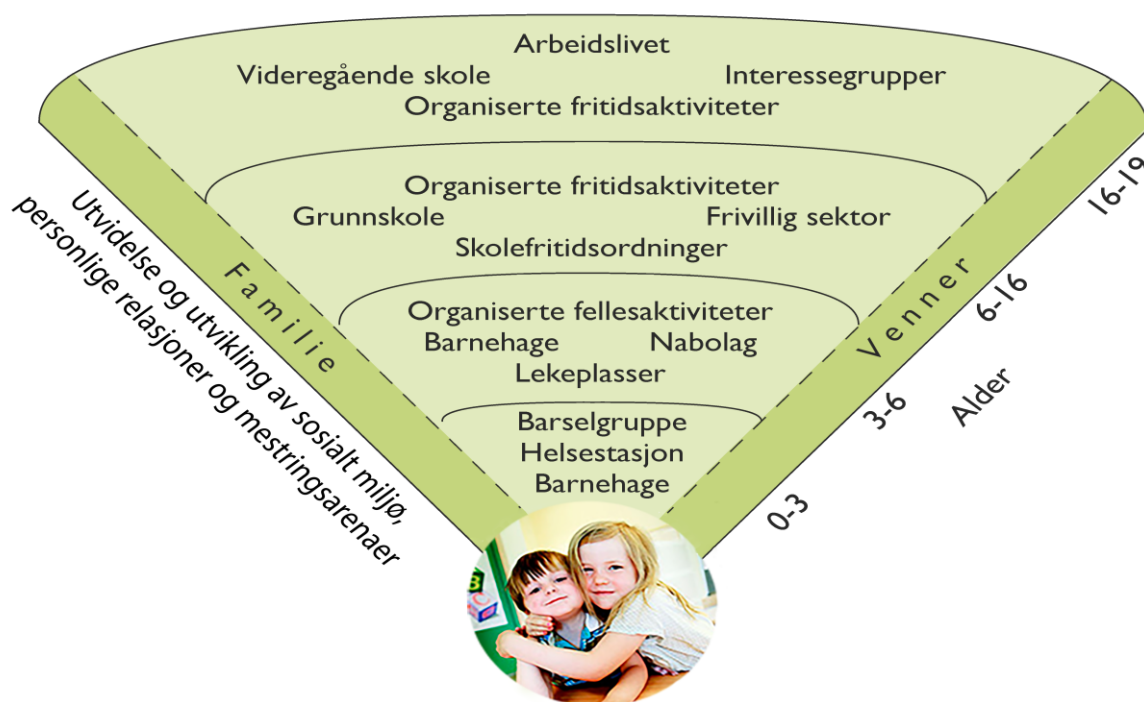

Å vokse opp i nabolag og lokalsamfunn preget av fellesskap, sosial samhandling og organisasjonsaktivitet fremmer psykisk helse blant barn og unge. Tilhørighet til nabolaget kan være særlig viktig for sårbare grupper som kan ha mindre nettverk, slik som flyktninger, innvandrere, aleneforeldre og de som står utenfor viktige sosiale arenaer som skole og arbeidsliv.

Å delta i organiserte fritidsaktiviteter som idrettslag, musikkorps og andre frivillige organisasjoner kan ha positiv virkning på barns utvikling og psykiske helse. Aktivitetene gir mulighet for at barn og unge kan samhandle med støttende voksne, etablere vennskap med jevnaldrende, gjøre en innsats mot felles mål og få mestringsopplevelser (Folkehelseinstituttet).

Gode kulturopplevelser bidrar til et rikere og meningsfylt liv, sosiale arenaer og en sektor som utvikler enkeltmennesket og som i tillegg har stor egenverdi. Dette gjelder både utøvere, støttespillere og tilskuere

Figur 1 Arenaer for helsefremmende og forebyggende arbeid for psykisk helse på ulike alderstrinn (Øverland 2014)

I Averøy foregår det endel aktiviteter rundt i de ulike bygdene og samlingssteder der, mens det meste av aktiviteter er rundt Bruhagenområdet. Mange deltar også i aktiviteter i byen, enten det gjelder idrett eller kultur. I ungdomsundersøkelsen kommer det fram at dårlig eller manglende kollektivtilbud gjør det vanskelig å delta i aktiviteter. Dette «rammer» også den del av befolkningen som ikke har egen bil.

Friluftsliv er den aktiviteten som aktiviserer de aller fleste voksne i lokalsamfunnet, og det er mange muligheter for dette i kommunen. De senere års satsing og tilrettelegging i regi av Friluftsrådet og STIKK-ut programmet har ført til en ytterligere interesse for denne aktiviteten. Her er det mye god helse for de fleste.

Vurdering:

Det er et mangfold i kommunen av frivillige lag og organisasjoner som hver dag gjør en uvurderlig innsats for kultur og trivsel for folk i alle aldre og med ulike interesser. Det tverrfaglige og forebyggende samarbeidet i Averøy savner imidlertid en koordinerende enhet mellom kulturliv, frivillige lag/organisasjoner, idrett og folkehelse, næringsliv og kommune. Kommunen må se på hvordan dette kan løses.

3.4 Skader og ulykker

For Averøy er flere behandlet for skader på sykehus enn i Møre og Romsdal og i Norge. Det antas dette kan ha noe sammenheng med mannsdominerte yrker hvor en er utsatt for helseskadelige forhold på arbeidsplassen. Blant ungdom og unge menn forårsaker trafikkulykker redusert helse og tapte liv.

Dødeligheten av skader og ulykker har gått jevnt ned i landet siden 1950-tallet. Likevel er skader og ulykker fortsatt et betydelig helseproblem, spesielt blant de yngste og de eldste aldersgruppene. Blant eldre er hoftebrudd alvorlig, siden det kan føre til redusert funksjonsevne og behov for hjelp, noe som kan gi redusert livskvalitet. En sterkt medvirkende årsak til brudd blant eldre, særlig kvinner, er lav benmasse (osteoporose).

Norge ligger i verdenstoppen når det gjelder denne type skade.

Når det gjelder anmeldte tilfeller av vold så er det færre i Averøy.

Vurdering:

Skader og ulykker bør reduseres, og her må næringslivet også ta ansvar. I forhold til trafikkulykker må det jobbes for tryggere veier, men også informasjon og holdningsskapende arbeid rettet mot ungdom. Skader og ulykker kan føre til at personer blir uføretrygdet. Uføretrygdene er en utsatt gruppe helsemessig (psykisk og fysisk) og materielt. Omfanget av uføretrygd er en indikator på helsetilstand, men må ses i sammenheng med næringslivet, utdanningsnivået og jobbtilbudet i kommunen.

3.5 Helsereelatert atferd

Med helsereelatert atferd mener man helseatferd som har vist seg å påvirke helseutfall. Dette kan være for eksempel fysisk aktivitet, ernæring og bruk av tobakk og rusmiddel.

Helsereelatert atferd kan også omfatte seksualatferd og risikoatferd som kan føre til skader og ulykker.

Fysisk aktivitet forebygger blant annet type 2 diabetes, hjerte-karsykdommer, muskel-skjelettplager og enkelte former for kreft. I Ungdataundersøkelsen i 2016 svarte 11% at de er lite fysisk aktive mens det for hele landet var 14 %. I undersøkelsen i 2020 er det en forbedring da 9% svarer at de er lite fysisk aktive. Fysisk aktivitet skaper helse og trivsel. Nasjonale anbefalinger er minimum 30 minutter for voksne og 60 minutter for barn hver dag. Når det gjelder kvinner som røyker så er det 11 % i Averøy mot 5 % for hele Norge.

Vurdering:

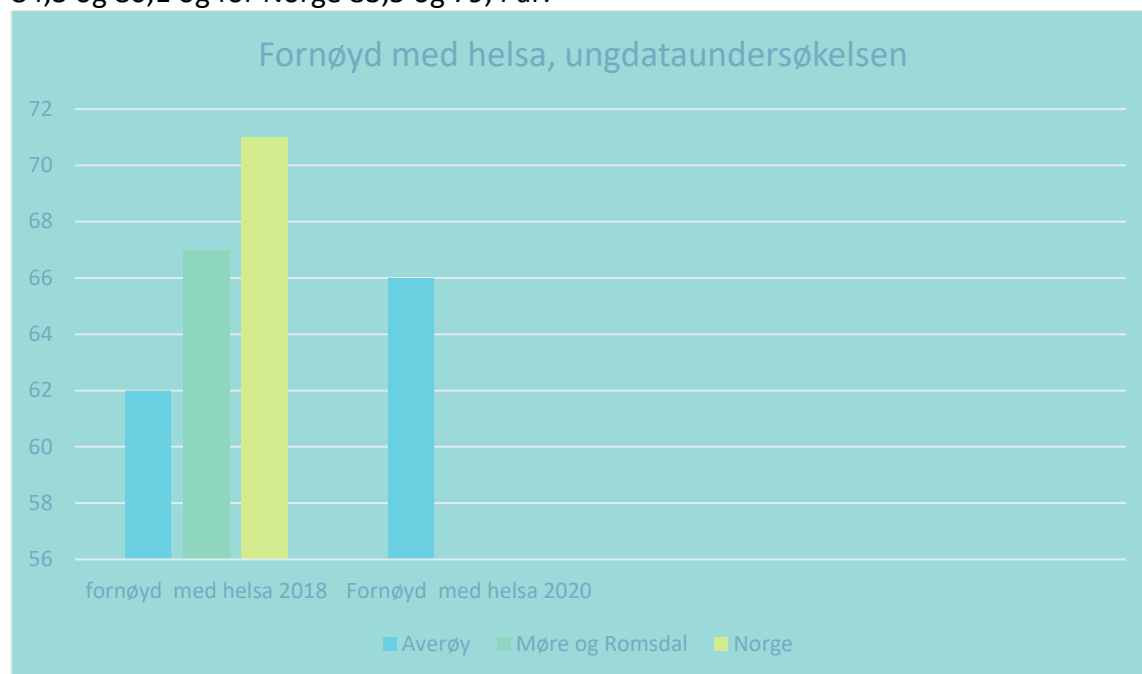
Når det er 6 % flere kvinner i Averøy som røyker enn i landet for øvrig er dette et område det må settes fokus på. Riktig kosthold og fysisk aktivitet er tema det fortsatt må være fokus på både for barn, unge, voksne og eldre. Å unngå overvekt er positivt for helsa og for å

forebygge livsstilssykdommer som diabetes og hjerte- og karsykdommer. Det må planlegges og settes i gang tiltak som vil virke forebyggende for alle aldersgrupper.

3.6 Helsetilstand

Forventet levealder i Averøy er for kvinner 83,9 år og for menn 79,8 år. For Møre og Romsdal 84,3 og 80,1 og for Norge 83,5 og 79,4 år.

Ungdomsundersøkelsen har også spurt de unge om de er fornøyde med helsa, og i 2020 var 66 % fornøyd med helsa mot 62 % i 2018.

Averøy kommune har sammenlignet med fylket og landet noen flere med psykiske symptom/ lidelser, men færre med hjerte- og karsykdom.

-Hjerte- og karsykdom: Utbredelsen av hjerte- og karsykdom kan gi informasjon om befolkningens levevaner. Det har vært nedgang i forekomst av hjerte- og karsykdom de siste tiårene, men utbredelsen av risikofaktorer som røyking og fysisk inaktivitet tyder på at lidelsene fortsatt vil ramme mange.

Vurdering:

Gjennom helsefremmende og sykdomsforebyggende tiltak kan man gjøre mye for å bedre den fysiske og psykiske helsen i befolkningen. Eksempler er høy sysselsetting, helsefremmende skoler, kvalitetsbarnehager og forebyggende til

